AUT, L, 2012, p. 141-146

NAŢIUNEA ŞI LITERATURA NAŢIONALĂ

Pavel Gheo RADU
(Universitatea de Vest din Timişoara)

Nation and National Literature
Even though "national literature" is a commonly accepted and largely used label, any concrete attempt to define the Romanian national literature – and, indeed, the very concept of "national literature" – proves to be debatable; it stirs many controversies and reveals a lot of inaccuracies. On the one hand, during the formation of the nation-states, the nation, the national literature and the national language are, all three of them, concepts that have been strongly connected by the ideology supporting the national concept, and they have also supported and validated each other. On the other hand, the mapping of any national literature entails permanent inclusions and exclusions in/from the cultural borders of a nation throughout its history, and the specificity of this inclusion-exclusion process is determined by the national ideology in use at a certain historical moment.
Under these circumstances, the mapping of the Romanian literature is likewise a controversial process. The controversy arises from the different criteria used in this both cultural and ideological approach, and from the lack of a generally accepted perspective. There are four main criteria that have been selected and analysed here: linguistic, ethnic, territorial, and cultural. Under a closer scrutiny, they appear to be insufficient, partial or ineffective tools when used individually, and excessively restrictive when combined. The very concept of "national literature" is a strongly ideological one, as it depends on the general definition of the nation. As a result, all the four criteria listed above fail to offer a coherent vision. Used restrictively, each of them proves ineffective; they either omit or expel each time different authors or literary creations from a strictly delimited area.

Keywords: *nation, literature, linguistic, ethnic, territorial, cultural*

Definirea şi delimitarea teritoriului unei literaturi naţionale, cu istoria, autorii şi graniţele ei, ce includ şi exclud scriitori, opere şi mişcări literare, ce integrează şi elimină – sau cel puţin lasă în suspensie –, au constituit (şi de fapt constituie şi astăzi, însă dintr-o altă perspectivă) o întreprindere problematică şi controversată din punct de vedere literar şi, într-un cadru mai larg, din punct de vedere cultural, dar, înainte de toate, dintr-o perspectivă identitară.

Conceptul de literatură naţională este asociat inextricabil celui de identitate naţională, iar acest lucru este valabil în cazul literaturii într-o măsură copleşitor de mare în comparaţie cu orice altă artă. Există, desigur, o componentă identitară şi în cazul celorlalte forme de manifestare artistică. Vorbim, de exemplu, de o muzică tradiţională românească, grecească ori rusească, de o artă grafică japoneză tradiţională, cu specificitatea şi istoria ei, iar artiştii şi temele ori motivele folosite de aceştia sunt atribuite unei anumite culturi locale (chiar dacă nu întotdeauna naţionale) ori sunt asimilate unei anumite tradiţii etno-naţionale. Însă conceptul de literatură naţională şi corpusul cultural asociat lui (opere, autori, cadre lingvistice sau culturale) au o forţă suplimentară, căci se nasc concomitent cu ideea de naţiune, ca formă de manifestare concretă a unei identităţi ce caută să se definească.

Explicaţiile sunt numeroase, aşa că, din motive practice, o să ne limităm la câteva idei esenţiale, expuse într-o formă simplificată.

Definirea unei naţiuni şi a unei identităţi naţionale specifice implică o dominatoare componentă culturală şi mai ales literară, în sensul cel mai larg al cuvântului. În primul rând, ca să-l parafrazăm pe Homi Bhabha, nu există naţiune fără naraţiune, fie ea una istorică, ficţională sau ideologică – deşi mai degrabă toate la un loc. În acel sens larg pomenit mai sus, toate naraţiunile enumerate mai sus constituie o literatură. Naţiunea este constituită prin istoriile ei fondatoare, prin literatură, fiind considerată ea însăşi – la limită –, o naraţiune, aşadar, literatură.

BDD-A6489 © 2012 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:26:19 UTC)

> Naţiunile, asemenea naraţiunilor, au origini ce se pierd în miturile timpului şi îşi găsesc deplina împlinire a orizonturilor doar în imaginaţie. S-ar putea ca o astfel de imagine a naţiunii – sau a naraţiunii – să pară inacceptabil de romantică şi excesiv de metaforică, însă din aceste tradiţii ale gândirii politice şi ale limbajului literar a apărut în Occident naţiunea în chip de concept istoric influent[1] (Bhabha 1990: 1).

În sens restrâns, o literatură naţională conferă specificitate şi unicitate unei naţiuni, prin mituri, eroi şi istorii ficţionale sau ficţionalizate. Iar într-un sens strict, care trimite la creaţia artistică a unor autori, fie ea epică, lirică ori dramatică, literatura naţională reprezintă ansamblul creaţiilor literare ce aparţin unei naţiuni şi îi conturează, alături de celelalte forme de manifestare artistică, identitatea culturală şi spirituală colectivă. Chiar la începutul secolului al XIX-lea, în efervescenta epocă de naştere a naţiunilor europene, Heinrich Heine remarca în 1823, vorbind despre intelectualii polonezi, care se temeau de distrugerea completă a naţiunii lor: „Observând cât de eficient contribuie o literatură naţională la perpetuarea naţionalităţii (asta ar putea suna ridicol, dar e totuşi adevărat şi mulţi polonezi mi-au confirmat-o cu toată seriozitatea), ei încearcă să creeze la Varşovia o literatură naţională“ (Judt 2000: 188)[2].

Lucrăm cu ideologeme – nu există literatură naţională fără conştiinţa existenţei unei naţiuni şi a unei literaturi ce o individualizează şi o legitimează.

Cultura, artele în general, prin caracterul lor peren prezumat, conferă individualitate şi valoare unei naţiuni. Iar literatura, în sensul strict al termenului (cel la care ne vom raporta de acum înainte în cazul în care nu vom specifica altceva), este *cea mai naţională* dintre toate artele, căci ea asigură cea mai trainică şi mai evidentă marcă identitară. Pictura, sculptura, baletul muzica au un caracter universal mai accentuat, ele putând fi transferate cu mai multă uşurinţă oricărui public de pe glob – în grade diferite, depinzând de diferenţe culturale de altă anvergură şi la o altă scară decât cea naţională, dar fără problematicele procese de transformare lingvistică obligatorii în cazul literaturii şi pe care le numim „traducere“. Traducerile reprezintă un salt evident peste o graniţă identitară, poate cea mai evidentă: cea a limbii. A traduce înseamnă *a ieşi* (parţial însă) *dintr-o cultură*, pentru a călători în alta, prin intermediul unei alte limbi. (Şi totuşi o operă literară tradusă rămâne în continuare în proprietatea culturii ce a produs-o.)

Am ajuns astfel la acea legătură inextricabilă a literaturii cu naţiunea: spre deosebire de celelalte arte, ea se foloseşte de *limbă* ca vehicul, ca mediu de transmitere a mesajului. Limba este adesea – deşi nu întotdeauna – şi marca identitară de bază a unei naţiuni, iar în foarte multe cazuri naţiunea însăşi (asimilată uneori cu etnia, fapt ce a provocat confuzii şi conflicte nu doar în plan teoretic) este definită lingvistic, ca o comunitate de limbă. E o categorisire reflexă şi inevitabilă: cei ce împărtăşesc o limbă şi se înţeleg între ei cu ajutorul acelei limbi constituie automat o comunitate. Una dintre cele mai vechi consemnări ale acestei percepţii apare încă din secolul al V-lea î.Hr. la Herodot, în Cartea a VIII-a a *Istoriilor*, în răspunsul dat de atenieni solilor spartani, care se temeau că cei dintâi ar putea cădea la înţelegere cu perşii: „Iată ce răspuns au dat lui Alexandros, iată şi ce răspuns au dat solilor spartani:... «Apoi, bine ar sta atenienilor să trădeze întreaga lume elenică, de acelaşi sânge şi un grai şi care are aceleaşi lăcaşuri de închinăciune şi aceleaşi jertfe şi obiceiuri?»“ (Herodot 1964: 349).

Limbă – literatură – naţiune: elementele acestei triade s-au potenţat reciproc şi au conturat identităţile şi individualităţile numite astăzi limbă naţională, literatură naţională şi

[1] „Nations, like narratives, lose their origins in the myths of time and only fully realize their horizons in the mind's eye. Such an image of the nation – or narration – might seem impossibly romantic and excessively metaphorical, but it is from those traditions of political thought and literary language that the nation emerges as a powerful historical idea in the west“.

[2] Citatul este preluat în nota 23 a volumului citat din eseul lui Heinrich Heine *Über Polen* din ianuarie 1823. Iată aici şi citatul integral, în limba germană: „Die Polen fürchten den gänzlichen Untergang ihrer Nationalität; sie merken jetzt, wieviel zur Erhaltung derselben durch eine Nationalliteratur bewirkt wird, und (wie drollig es auch klingt, so ist es doch wahr, was mir viele Polen ernsthaft sagten) in Warschau wird an einer – polnischen Literatur gearbeitet“ (preluat de pe biblioteca online www.zeno.org, http://www.zeno.org/Literatur/M/Heine,+Heinrich/Reisebilder+und+Reisebriefe/%C3%9Cber+Polen/2).

BDD-A6489 © 2012 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:26:19 UTC)

naţiune. Felul în care definim şi delimităm o literatură naţională – în cazul nostru literatura română – are astfel o relevanţă crucială pentru definirea identităţii naţionale. Literatura a contribuit decisiv la crearea acestor identităţi (în secolele XVIII-XIX) şi la fixarea lor (în prima jumătate a secolului al XX-lea).

Nu trebuie uitat însă că vorbim de nişte constructe ideologice, definite în moduri diferite şi utilizate ideologic, pentru a crea identităţi tari, necesare constituirii statelor-naţiune. Aceasta a fost tendinţa generală în Europa secolului al XIX-lea şi ea s-a extins ulterior, cu mai mult sau mai puţin succes, în întreaga lume. Modalitatea de constituire a identităţilor naţionale a fost determinată de circumstanţele politice, istorice, sociale, filosofico-ideologice ori culturale ale epocii, astfel că ele nu au fost definite unitar în toate statele. Am putea spune chiar că fiecare stat-naţiune a urmat un traseu specific de coagulare identitară, adaptat realităţii locului, care în procesul istoric era ea însăşi una volatilă – în special în Europa Centrală şi de Est, un teritoriu extrem de divers din punct de vedere etnic şi foarte instabil în plan politic. Astfel, conturarea identităţilor naţionale – şi, implicit, constituirea unei literaturi naţionale – a reprezentat un proces anevoios, iar în foarte multe cazuri graniţele ce delimitează acest spaţiu al literaturii naţionale au rămas şi ele fluctuante. Nici nu ne puteam aştepta la altceva, de vreme ce – de exemplu – un constituent identitar mult mai concret, cum este graniţa politico-administrativă a României, s-a modificat într-un secol şi jumătate de existenţă a ţării de cel puţin cinci-şase ori. Iar România nu este un caz special în această parte a Europei.

Definirea naţiunii în cazul concret al României determină şi modul în care sunt definite cultura naţională şi literatura naţională. Aşadar, fără a ne propune o analiză extinsă în această direcţie, vom aduce în discuţie câteva dintre problemele pe care le ridică în plan epistemologic conceptul de naţiune, pentru că ele se răsfrâng asupra celui de literatură naţională. O critică aplicată a conceptului o oferă istoricul britanic Eric J. Hobsbawm, el însuşi un produs al mai multor culturi (născut la Alexandria, în Egipt, crescut în Viena şi Berlin şi refugiat la Londra în 1933, odată cu venirea la putere a lui Hitler). În lucrarea sa *Nations and nationalism since 1780: programme, myth, reality* (1990), atunci când se referă la lucrările ştiinţifice dedicate definirii naţiunii şi la grupul autorilor ce au abordat subiectul, el spune:

> În ciuda pretenţiilor membrilor săi de a considera naţiunea fundamentală în existenţa socială şi chiar în existenţa individului, nu putem găsi nici un criteriu mulţumitor conform căruia am putea decide care dintre multele colectivităţi umane ar putea fi numită astfel...
> S-a încercat în repetate rânduri să se stabilească criterii obiective pentru naţionalitate sau să se explice de ce anumite grupuri au devenit naţiuni şi altele nu. Criteriile care au stat la bază au fost fie singulare – ca limba sau apartenenţa etnică, fie criterii combinate – limbă, teritoriu comun, istorie comună, tradiţii culturale sau orice altceva... Orice încercare de definire obiectivă a eşuat, din simplul motiv că, odată ce numai anumiţi membri ai unei clase de entităţi, ce se potrivesc definiţiei, pot fi descrişi oricând drept „naţiuni“, excepţiile pot apărea oricând (Hobsbawm 1997: 7-8).

Hobsbawm va adăuga ulterior, pentru a-şi întări ideea: „Nu este deci posibil nicicum să reducem «naţionalitatea» la o dimensiune unică – fie ea politică, culturală sau de altă natură, decât dacă suntem, desigur, forţaţi de către anumite state să o facem“ (Hobsbawm 1997: 10). Însă, dincolo de aceste aprecieri, istoricul britanic remarcă faptul că la finele secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea, „ca o consecinţă a creşterii numărului de naţiuni potenţial «neistorice», etnicitatea şi limba au devenit criteriile de bază, decisive, ale naţiunilor potenţiale“ (Hobsbawm 1997: 102), criterii care – fapt interesant – apar şi la Herodot, în fragmentul citat mai sus, cu peste două milenii înainte de apariţia conceptului de stat-naţiune. Astfel se stabilesc automat şi două dintre criteriile cele mai relevante de delimitare a graniţelor literaturii unei naţiuni, ale literaturii naţionale: cel *lingvistic* şi cel *etnic*: literatura naţională este scrisă în limba naţională şi de autori ce aparţin etnic acelei naţiuni. Un al treilea criteriu utilizat de istoriile literaturii şi derivat din realitatea politică a statului-naţiune este cel *teritorial*: literatura naţională este literatura creată în interiorul statului naţional. În fine, un al patrulea criteriu, care este mai

BDD-A6489 © 2012 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:26:19 UTC)

vag şi mai eterogen (dar, poate tocmai graţie eterogenităţii sale, e şi mai cuprinzător), ar fi cel care implică un alt cuvânt magic pentru ideologia naţională: cultura. L-am putea numi *criteriul cultural*: literatura naţională face parte din cultura unei naţiuni, care include tot ceea ce este – sau se consideră a fi – specific acelei culturi şi, pe cât posibil, numai ei, diferenţiind-o de restul culturilor (naţionale) şi mai ales de cele din vecinătate, cu care altfel riscă să fie confundată.

Primele două criterii, cel lingvistic şi cel etnic, îşi au sorgintea în modelul herderian al statului-naţiune, fundamentat de *jus sanguinis*, în vreme ce următoarele două, cel teritorial şi cel cultural, derivă mai degrabă din modelul francez sau rousseauist al statului civic, bazat pe *jus solis* şi pe loialitatea cetăţenilor faţă de stat ca formă de organizare politico-socială, nu pe originea etnică sau apartenenţa lingvistică. Prin urmare, în funcţie de interpretarea dată termenului de naţiune şi de criteriile utilizate în vederea delimitării unei literaturi naţionale, „literatura română“ ar putea însemna următoarele: „literatura scrisă în limba română“, „literatura etnicilor români“, „literatura din România“ sau „literatura cu specific românesc“. De obicei prima şi a treia accepţiune se suprapun parţial, fără a fi însă comutative, căci literatura în limba română nu este scrisă neapărat şi exclusiv de etnici români şi nici etnicii români n-au scris neapărat şi exclusiv în limba română.

Marea problemă a termenului „literatură naţională“, vizibilă foarte clar în cazul literaturii române, este aceea că lucrăm cu un concept ideologic restrictiv, care – cum spuneam – delimitează, include şi exclude, în vreme ce literatura în sine, ca orice formă de artă, este refractară încadrărilor stricte, fiind proteică, ba chiar anarhică, prin definiţie. În plus, graniţele între literaturi au fost mereu fluctuante şi aceasta este de fapt una din trăsăturile definitorii ale oricărei arte cu pretenţii de universalitate – să depăşească barierele de orice fel, fie ele culturale, ideologice, spaţiale, temporale ori lingvistice. Dar a accepta aceste idei nu înseamnă a respinge existenţa unei literaturi naţionale, a unei arte a cuvântului reprezentative pentru un stat-naţiune cultural(ă). Va trebui să presupunem totuşi existenţa unui grad relativ de flexibilitate şi variabilitate ale graniţelor acesteia, precum şi o probabilă suprapunere non-conflictuală cu alte literaturi şi culturi, determinată de circumstanţele istorice şi socio-culturale specifice. Cu alte cuvinte, va trebui să acceptăm ideea că orice literatură naţională – mai ales când vorbim de literaturile europene – are zone de tangenţă şi de intersecţie cu alte literaturi naţionale, că există influenţe reciproce vizibile, precum şi opere, fenomene literare şi autori comuni pentru două sau mai multe culturi.

Revenind la criteriile de definire a unei literaturi naţionale amintite mai sus, afirmaţia că ele, deşi relevante, sunt totuşi insuficiente e uşor de dovedit. Să luăm, de pildă, *criteriul lingvistic*, cel mai evident şi mai semnificativ, căci atunci când vorbim de o literatură, vorbim şi de o limbă, cea în care este scrisă acea literatură, iar acolo unde limba este considerată un „indicator autentic al naţionalităţii“[1] (Hobsbawm 1997: 99), prin ea este definită indirect şi literatura naţională, cea scrisă în limba naţională. Doar că în cazul unei literaturi anume limba singură nu este suficientă. În istoria literaturii române există autori (etnici) români, născuţi şi educaţi în România, nume de rezonanţă universală, care au scris şi în alte limbi decât româna. Un exemplu faimos este cel al lui Emil Cioran, eseist şi filosof prestigios, care a debutat în limba română – în literatura română – în 1934, cu volumul *Pe culmile disperării*, iar ulterior, din pricina vicisitudinilor istorice, s-a stabilit la Paris, unde a devenit unul dintre autorii importanţi de limbă franceză ai secolului al XX-lea. Mai aproape de perioada actuală, poetul, dramaturgul şi prozatorul Matei Vişniec, şi el emigrat în Franţa, are o operă atât în limba română, cât şi în limba franceză. A le rupe acestor autori ansamblul creaţiei în două părţi distincte, una românească şi alta franceză, şi a fragmenta astfel unicitatea unei traseu creator individual şi coerent ar fi cu totul absurd. Pe de altă parte există naţiuni ce utilizează acelaşi idiom ca limbă naţională (eventual, cu deosebiri mărunte, cu caracter pur local, dialectal), cum ar fi germana în Austria, Elveţia şi, desigur, Germania sau engleza în Statele Unite, Canada, Australia, Marea Britanie etc.

[1] Hobsbawm preia sintagma din Richard Böckh, *Die statistische Bedeutung der Volkssprache als Kennzeichen der Nationalität*, apărut în „Zeitschrift fur Völkerpsychologie und Sprachwissenschaft“, nr. 4, 1866.

BDD-A6489 © 2012 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:26:19 UTC)

În astfel de cazuri criteriul lingvistic, luat separat, devine inoperant, căci nu defineşte exclusiv o anumită literatură naţională.

Criteriul etnic este chiar şi mai irelevant, de vreme ce aproape toate statele-naţiune au în componenţa lor grupuri etnice minoritare, care folosesc, pe lângă limba naţională sau oficială, şi limba maternă, dar din rândul cărora apar autori ce hotărăsc să scrie literatură în limba oficială. De exemplu, în România (ca şi în alte ţări) majoritatea scriitorilor de etnie evreiască au folosit limba naţională (oficială) pentru creaţia lor literară, iar literatura română include în istoriile ei canonice destui autori de prima mână din această categorie, autori de altă etnie decât cea română şi care nu pot fi ignoraţi în parcursul istoric al literaturii naţionale. Numeroşi autori din India contemporană, un stat federativ cu mai multe limbi naţionale locale, preferă să scrie în limba engleză, limba colonizatorilor şi opresorilor de odinioară, căci ea le asigură o circulaţie mai rapidă şi mai sigură a operei la nivel global, iar această opţiune nu îi transformă în scriitori englezi. În Germania ultimelor decenii numeroşi scriitori de origine turcă sau rusă, fii ai unor imigranţi sau pur şi simplu cetăţeni naturalizaţi, scriu şi publică în limba germană. O situaţie aparte a reprezentat-o Uniunea Sovietică, unde scriitori din numeroasele republici sovietice, aparţinând unor naţiuni şi culturi foarte diverse, unele chiar neeuropene, au cunoscut succesul scriind în limba oficială a statului, în limba rusă. Aşadar, originea etnică nu poate să fie – ea singură – un criteriu relevant pentru încadrarea unui autor. Şi totuşi, oricât de absurd ar părea astăzi, în literatura română s-au făcut astfel de delimitări şi excluderi, ca o consecinţă a condiţiilor sociale şi a mentalităţilor din anumite epoci istorice.

La o primă privire, *criteriul teritorial* pare a fi unicul care poate funcţiona singur în procesul de delimitare a unei literaturi naţionale: literatura română este literatura scrisă în România, între graniţele recunoscute şi acceptate ale ţării. Este un criteriu obiectiv şi cuantificabil fără mari probleme. Doar că aplicarea sa strictă ar însemna excluderea a două categorii de autori. Prima este cea a scriitorilor români emigraţi sau exilaţi în perioada comunistă şi care au continuat să scrie şi să publice în limba română, trăind în ţările lor de adopţie. O a doua categorie conţine autori care, conform celor două criterii anterioare, ar trebui incluşi în mod obligatoriu în orice istorie a literaturii române. Aici intervin din nou factorul politic şi cel istoric – o dovadă în plus că, deşi este un concept funcţional şi util în cercetarea literară, „literatura naţională“ este în acelaşi timp şi un construct cu puternice valenţe ideologice. Aşa cum România, ca stat, include grupuri masive de minorităţi etnice, stabilite de secole pe teritoriul actual al ţării şi cu o vechime mai mare chiar decât cea a statului-naţiune românesc, şi în afara graniţelor actuale ale României există comunităţi româneşti de diferite dimensiuni, care sunt, la rândul lor, minorităţi etnice ale altor state. Criteriul teritorial ar exclude, de exemplu, de pe lista scriitorilor români un poet prestigios precum Ioan Flora, originar din Vojvodina, din Serbia, iar situaţia autorilor de limbă română din Republica Moldova ar fi cel puţin ambiguă: cei care au scris între anii 1919-1945 ar urma să fie asimilaţi literaturii române, iar cei care au scris după 1945, din postura de cetăţeni ai R.S.S. Moldoveneşti şi apoi ai Republicii Moldova, ar fi plasaţi în exteriorul acestei literaturi. La graniţă, e drept, dar în exterior. Anticipând, o să spunem că o astfel de diferenţiere s-a şi făcut în unele istorii sau dicţionare ale literaturii române.

În fine, *criteriul cultural* porneşte de la un concept polisemantic, ce acoperă zone extinse ale activităţii umane. Însă a defini literatura naţională pornind de la cultura naţională înseamnă a intra într-un cerc vicios, fiindcă impasul în care ne-am pomeni ar fi aceleaşi: cum delimităm o cultură naţională? Totuşi, în ciuda acestui fapt, posibilităţile pe care le oferă acest criteriu, mai flexibil decât cele anterioare, nu trebuie neglijate şi ne vom folosi de ele ulterior, pe parcursul cercetării de faţă.

Să analizăm şi o ultimă variantă, cea mai restrictivă, adică utilizarea unei combinaţii, a unui amestec aproximativ al criteriilor enumerate mai sus: un autor sau o operă aparţin literaturii române dacă respectă două sau mai multe dintre criteriile deja menţionate. Nu e greu de observat că o astfel de abordare ar da rezultate şi mai irelevante, ba chiar ar restrânge literatura română la o mână de autori, eliminând nume de rezonanţă şi opere fundamentale – cum ar fi *Ţiganiada* lui Ion Budai-Deleanu, autor de etnie română, dar cu cetăţenie austro-ungară, ce a trăit în afara

BDD-A6489 © 2012 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:26:19 UTC)

graniţelor unei Românii ce nici nu exista încă. Acelaşi lucru este de fapt valabil în cazul tuturor literaturilor de pe glob; diferă doar condiţiile istorice şi circumstanţele politice sau realităţile lingvistice. Confuzia porneşte de la modul de definire şi constituire ale statului-naţiune şi e bine sintetizată, printre alţii, de istoricul Lucian Boia:

> Două serii de argumente au fost invocate în procesul de restructurare naţional-teritorială a ultimelor două secole: pe de o parte un criteriu etnic – dreptul „natural" sau „al ginţilor", după cum se spunea cândva, pe de altă parte un criteriu politic corespunzător configuraţiilor statale considerate originare – dreptul istoric. Acestora li s-au adăugat şi considerente de ordin geopolitic. Principiile în discuţie se pot îmbina, după cum pot fi şi perfect contradictorii. Naţiuni vecine apelează la argumente distincte, având fiecare dreptate, în felul său, în faţa celorlalte (Boia 1997: 214-215).

Aceeaşi ambiguitate s-a perpetuat şi în cazul literaturii naţionale, în toate încercările de a defini indefinibilul şi de a clasifica inclasificabilul. Literatura însăşi, ca orice artă, rămâne fluidă şi proteică. Autorii migrează, graniţele statale se modifică, criteriile se schimbă, iar unica soluţie funcţională – deşi nu infailibilă – pare a fi adaptarea la realităţile culturale, istorice, sociale şi politice *locale*. Pentru că, în ciuda tuturor acestor dificultăţi, istoria literară operează în interiorul unei realităţi culturale date, cea la care trebuie să se raporteze – iar realitatea contemporană este cea a statelor-naţiune, pe care, din considerente metodologice, este nevoită să se muleze. Mai mult, statul-naţiune este el însuşi definit în moduri diferite în spaţii culturale diferite, ceea ce complică şi mai mult demersul taxonomic al istoricului literar onest, nevoit să se adapteze la oscilaţiile ideologice şi la modificările de paradigmă culturală ce intervin în decursul istoriei la nivel local sau global.

Referințe bibliografice:

BHABHA, Homi K. (coord.) 1990: *Nation and Narration*, Londra şi New York, Routledge.

BOIA, Lucian 1997: *Istorie şi mit în conştiinţa românească*, Bucureşti, Editura Humanitas.

HERODOT 1964: *Istorii*, traducere din limba elină de Felicia Vanţ-Ştef şi Adelina Piatkowski, vol. al II-lea, Bucureşti, Editura Ştiinţifică.

HOBSBAWM, E.J. 1997: *Naţiuni şi naţionalism din 1780 până în prezent*, traducere din limba engleză de Diana Stanciu, Chişinău, Editura ARC.

JUDT, Tony 2000: *Europa iluziilor*, coord. Daciana Branea şi Ioana Copil-Popovici, Iaşi, Editura Polirom.

BDD-A6489 © 2012 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:26:19 UTC)